

GÜMÜŞHANEVÎ SÖZLÜĞÜ

ARAŞTIRMACI, EĞİTİMCİ YAZAR NİYAZÎ KARABULUT YAZDI

Dil, en basit tanımıyla insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir iletişim aracıdır. Dil yalnızca insanlar arası iletişimi sağlayan bir araç değil aynı zamanda asırların birikimini, insanların tecrübe, duygu ve düşüncelerini geleceğe aktaran ve yaşatan manevi bir sistemdir. Her dilin kendine has bir dünyası vardır. Dil kültürün temelidir. Bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramının içinde değerlendirilir. Aynı kültüre sahip insanlar aynı kelimelere benzer manalar yüklerler. İnsanlar arasındaki iletişim bu şekilde sağlanır. Kavramların bilgi yönünden bir muhtevası olduğu gibi duygusal bir muhtevası da mevcuttur. Dil kurallarını bağlı olduğu kültür üzerinden inşa eder. Misallendirecek olursak aksakallı ile beyaz sakallı arasında fark vardır. Aksakallı tamlamasında manevi bir içerik mevcuttur. Ev ile yuva kelimeleri aynı çağrışımı yapmaz. Keza yüz ve çehre kelimelerinde olduğu gibi.

Maddi nesnelere ilgili kavramlarda böylesi bir çağrışım farkı varken manevi hayatla ilgili soyut kavramların daha zengin bir çağrışımına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Soyut kavramların insan zihninde oluşturduğu tasavvurların sonsuzluğu ve derinliği iletişimde başlı başına bir problem olarak karşımızda durur. Her mütercim haindir sözü dilin bu özelliği ile ilgilidir.

Kelimelerin olmadığı bir dünyada insanlar duygu ve düşünceleri birbirlerine nasıl aktarırlardı? Kelimesiz, sözsüz, yazısız, kısacası dilsiz bir dünya... Dil, her toplumun ruh aynasıdır. Bir toplumun kültür seviyesini ve dünya görüşünü tespit etmek isteyenlerin o toplumun kullandığı dili incelemeleri yeterlidir.

Bilindiği üzere Gümüşhanevî eserlerini Arapça olarak kaleme almıştır. Arapça, Kur'an'ın yazıldığı dil olarak Müslümanlar için apayrı bir öneme sahiptir. Arapçadan Türkçe ve diğer dillere çeviri yapmak pek de kolay bir iş değildir. Her zaman zorluk derecesi en yüksek olan diller arasında gösterilen Arapçadan farklı dillere çeviri yapmak uzmanlık ister. Arapçada kelimelerin anlam zenginliği bu zorluğun ana sebeplerindendir. Özellikle tasavvuf gibi özel ve özgün bir alanda kelimelerin tercümesi daha bir anlam kazanmaktadır. Tasavvufun her insanın tecrübe etmediği ve içsel olan konularda söz söylüyor olması anlaşılmayı daha da zorlaştırmaktadır. Bunun üzerine aynı konudaki eserlerin tercüme edilmesinde zorluk iki katına çıkmaktadır.

Dil bir milletin düşünce tarzını yansıtan en önemli öğedir. Bir toplumun diline bakarak zihninin dünyasının haritası çıkarılabilir. Ahmet Ziyaüddin Gümüşhanevi'yi daha iyi anlamak için onun kelime ve kavramlara nasıl manâlar verdiği bakmak gerekir. Gümüşhanevî'nin kelimelere yüklediği anlamlar onun zihin dünyasının ipuçlarını da verir. Biz burada küçük çaplı bir Gümüşhanevî Sözlüğü oluşturmaya gayret ettik.

- **AŞK:** Aşk ise, bütün his, irade ve düşüncelerden sıyrılarak yalnız Allaha büyük bir iştihakla yönelmek, mal evlat, dünya v.s. her türlü ilgi alakadan koparak, Halık'a hasret duymaktır.
- **İKRAR:** Eğer ikrar, tek başına iman olsaydı, bütün münafıkların, sadece kalben Allahı tanıma da imandan sayılmış olsaydı, bütün ehli kitabın mü'min sayılması lazım gelirdi.
- **HİCRET:** Hicret, küfür beldesinden, iman ve İslam beldesine, inkardan imana, kötülüklerden iyiliğe, dünyanın geçici ve iğreti cazibesinden, ahretin

daimi lezzetlerine göç etmek, birincileri bir tarafa bırakıp, ikincileri tercih etmektir.

- **İNSAN:** İnsan, ruhu ile lahut, akli ile ceberut, akli melekeleri ile melekut, vücudu ile de şuhud alemini birer hassa halinde bünyesinde barındıran, mürekkep(komlike) bir yaratıktır.
- **CİHAD:** Cihada gelince, bu ibadetlerin en büyüğüdür. Bunda halis niyet şarttır.
- **ZÜHD:** Zühd, dünyanın süsünü ve aldatıcı servetini bırakmaktır. İhtirastan ve ölmeyecekmiş gibi dünyaya sarılmaktan vazgeçmektir.
- **MUHABBET:** Muhabbet, ibadete tabidir. Allah ve Rasulünü sevmek ibadetten önce gelir.
- **SEVGİ:** Sevgi, insan tabiatının zevk aldığı şeye karşı meyletmesidir.
- **MARİFET:** Allah sevgisi, O'nun marifetinin meyvesidir. Sevgi olmayınca marifette olmaz. Ona karşı sevgi ne kadar artsa, marifette o kadar artar. O'na olan kulluk vazifesi, kulun O'na sevgisi nispetinde kuvvet bulur.
- **MARİFET:** Marifet bir deniz gibidir. Onun sahili yoktur. Celalin sahasını kavramak mümkün değildir. Kimde Allahu Tealaya, sıfatlarına, fiillerine ve mülküne ait irfan ve marifet çoğalırsa, ahrette sahip olacağı nimetler de o nispette çoğalır.
- **KALP:** İnsan kalbi bir kap gibidir. Öyle bir kap ki, içinde su dolu ise sirke koyamazsınız, sirke dolu ise su koyamazsınız. Allahu Teala bir şahıs için sadece bir kalp yaratmıştır. Bir vücutta iki kalp yoktur. Bir kalpte Allah sevgisinin mükemmel bir şekilde yer edebilmesi için, o kalbe başka bir sevginin az da olsa girmemiş olması lazımdır.
- **DOST:** Allahu Tealaya karşı yalnız amel ve ibadette bulunan bir kimse O'nun gerçek dostu olamaz. Gerçek dostları daha çok O'nun yasaklarından sakınanlardır.
- **ÜNSİYET:** Allah ile ünsiyet, O'ndan başkasından ayrı olmakla mümkündür. O'nunla baş başa kalmaya mani olan ve kalbi işgal edecek ünsiyete de manidir.
- **BASİRET:** Basiret dediğimiz gönül gözü ile O'nun cemal sıfatlarının tecellilerini seyrediş, boş göz ile meydandaki güzellikleri seyredişten daha çok mükemmeldir. Kalp gözü açık olan kimselerin tecellileri seyretmesi bütün zevklerin üstündedir.
- **RIZA:** Rıza, hoşça gitmeyen şeylere ve felaketselere sabırla karşılık verme halidir. Allah sevgisini tanımayan bir kimsenin, rıza halini tanınması mümkün değildir.
- **TEVEKKÜL:** Tevekkül kalbin, nefsin, aklın, ruhun, sırrın, zahir ve batın, ceza ve mükafatın Allahtan olacağına inanmaktır.
- **TAKVA:** Takva, nefsin bütün arzularına karşı çıkıp, her şeyde Allahın rızasına uymayan şeyleri yapmanın endişesinden boş ve gafil olmamaktır.
- **İHLAS:** İhlas, Allahu Tealanın nurlarından bir nurdur ki, onu ancak gerçek mümin kullarının kalbine emanet eder.
- **ALLAH SEVGİSİ:** Bir kimse Allah'ı sever ve sevdiklerini de Allah için severse, o kimsenin veliliği tamdır. Seven kimse, gerçekte sevgilisinden başka kalbinde sultan bulunmayan kimsedir. Seven, sevgilisinin arzusundan başka bir arzuya da kalbinde yer vermez.
- **ALLAHA BAĞLILIK:** Allaha bağlanmak demek, O'ndan başkasında kuvvet, kudret, irade, hüküm görmemek, O'ndan başkasından geleceği kabul etmemek, O'ndan başkasından istememek ve O'ndan başkasına güvenmemektir.
- **İZZET:** Müminin izzeti, Allahu Tealanın onu nefesine, keyfine, şeytana, dünyaya, gizli ve aşık bir takım putlara tapmaktan sakındırması bulunmasındadır.

- **ZİKİR:** Zikir, Allah sevgisi ile dolmaya vasıta ve sebeptir. Bu sevgiden de vuslat hasıl olur.
- **TASAVVUF:** Tasavvufun ilk başlangıcı, mahlukatı incitmekten sakınmaktır.